Funebris Laudatio

SERENISSIMI SIGISMVNDI III.

POLONIÆ REGIS, MAGNI DVCIS LITHVANIÆ, RVSSIÆ, PRVSSIÆ, MASOVIÆ, SAMOGITIÆ, LIVONIÆQ.

NECNON

SVEC: GOTT: VANDQ: HÆRED: REGIS.

AB ILLMO ET RNDMO IN CHRISTO P.

D. STANISLAO LVBIENSKI, EPISCOPO PLOCENSI,

Scripta.

CRACOVIÆ,
In Officina Andreæ Petricouij, S. R. M. Typographi.
Anno Dñi, M. DC. XXXIII.

Laudatio Funebris

SERENISSIMI

SIGISMVNDI III.

POLONIARVM ET

SVECIÆ REGIS, &c.

IN theatro lugubris mæstitiæ, & acerbissimi doloris positũ, intuemur Serenissimum & Inuictissimũ Principem SIGISMVNDVM III. Poloniarum & Suecorum Regem: ille Europæ, Asiæ, & Africæ, in potentissimo Turcarũ Imperatore, quẽ non minùs fortiter quàm feliciter à ceruicibus nostris repulit, victor: ille latè patẽtis Moschouię, expugnato Smolẽsco, Vrbe Regiâ, ac tãti Regni, quod Europæ ingẽtes recessus suâ iurisdictione complectitur, Principe Suiscio, vnà cum duobus fratribus capto, triumphator magnificus: ille immanissimæ omnium quæ sub Sole extant Tartaricæ nationis terror: ille omnium hostium domitor: illa pietas, illa Religio, illa iustitia, ille humani generis amor & delitiæ: ille, qui quadraginta quatuor & amplius annorũ felicissimi imperij successu, id consecutus est, vt Rex sui temporis Regum dici & haberi mereretur: ille qui Augustis domus Austriacæ connubijs, vniuersi Christiani orbis Reges & Principes, illustrium affinitatum nexibus,

 sibi de-

ſibi deuinxerat: ille Regiæ ſobolis ad ſalutem Reipubl: Chriſtianæ natæ felix Pater: ille inquam SIGISMVNDVS, qui & originis nobilitate, & Regnorũ quibus præfuit felicitate, & imperij diuturnitate, omnes ſui temporis Reges longè ſuperauit, eſſe deſijt; & ſe vixiſſe, hoc ſupremi exitûs ſui triſti ſpectaculo, teſtatur. Lachrymiſnè eius mortem decorare, an memoriâ Heroicarum Magni Regis virtutũ animos à mærore & triſtitiâ auocare conuenit, Vobis, qui præſentes adeſtis, diſpiciendum relinquo. Illas quidem poſcit Domus Regia, tanto orbata parẽte: poſcit inprimis Sereniſſimus Princeps VLADISLAVS SIGISMVNDVS noſter Electus, & Suecorum Gottorumq; Hæreditarius REX; poſcunt omnium Ordinum & Statuum Regni Poloniæ, & Mag: Duc: Lith: quos atratos & frequẽtes videmus, inclyti Senatores, Equites, & Proceres: poſcit deniq; hæc funebris pompa, ad excitandum dolorem compoſita: cæterùm hæc omnia ad vnius alteriuſuè diei, vt rerum humanarum conditio fert, decurſum duratura, linquamus alijs. Deflebũt SIGISMVNDVM, quos naturæ lex, lachrymas fundere iubet: deflebit vniuerſa Reſpubl: noſtra, quam diu nominis Polonici exſtabit memoria: deflebimus nos, qui eius beneficijs creuimus, honoribuſq; ab eo aucti ac ornati conſpicimur. Fundemus non ſtipendiarias, nec triſti cohortatione extortas lachrymas; ſponte illæ fluent, maioremq; in pectoribus, animiſq; noſtris cõtineri dolorem quàm palàm oſtendunt teſtabuntur. Sed nos interim ad alia Orationem noſtram conuertamus, ingenſ-

ingenſq; & magnum pelagus virtutum, huius qui quondam Magnus Rex, nunc exangue cadauer cernitur, ingreſſi, in earum admiratione aliquantiſper immoremur. Neq; ſanè quiſquam exiſtimet temerè vel audacter me hoc munus ſuſcepiſſe: non temerè, nã hæc Prouincia nutu Tuo Sereniſſime REX VLADISLAE, ad me delata eſt: non audacter nimis, nam propè quadraginta annorum obſequio, plus pleriſq; experimenti capere potui quod ad præſentẽ vſum ſeruiat. Scio ego Regias virtutes, ſub vulgarem cẽſoriæ notæ æſtimationem cadere non poſſe. Sublimius & maius iudicium illæ ſibi depoſcunt: de quibus cùm multi multa dixerint, ſcripſerintq;, ego potiſſimùm eas deligam, ex quibus Regiam SIGISMVNDI Coronam compactam fuiſſe, vel ipſa inuidia fateatur neceſſe eſt. Audeamus igitur aliquid plus genio & ingenio noſtro, ordiamurq; magis verâ, quàm ornatâ, oratione ſuſceptum exequi munus.

Chriſtiani & Catholici Regis virtutes recenſenti, viro Eccleſiaſtico, maximè conuenit, vt dicendi initium ſumat à Pietate, à religione, à conſtanti augẽdi & promouendi cultûs Diuini ſtudio. Hæc enim omnium virtutum eſſe prima, & præcipua fundamenta, impius ſit, qui negauerit: ſuper hanc baſim feliciter aſſurgunt parietes cunctarum perfectiſſimarum actionum, cùm nihil ritè, nihilq; prouiderẽt homines, ſine Dei immortalis ope, conſilio, honore, auſpicari poſſint. *Plinius in Panegir.* Niſi fortè quiſpiam, vt ſunt hominum ingenia, obſtrepere voluerit, & cæteras quidem virtutes æmulandas Principi non negauerit;

 pieta-

pietatem religionemq; priuatorum hominum occupationem esse contenderit. Talem talesq; ego, si modo tanta impietas vllibi receptum habeat, extra orbis Solisq; vias reiecerim, & indignos iudicauerim qui communi aurâ, communibusq; vitæ subsidijs, perfruantur. Regius vates Spiritu Sancto afflatus, cùm sciret plerosq; Reges vel efferri superbiâ, vt homines se esse vix meminisse velint; vel certè, quæ summa impietas est, pietatis studia ceteris actionibus postponere; vel accendi iracundiâ, vt ad crudelitatem exercendam prono ferantur impetu; ab hac amentiâ auertere eos conatur. *Et nunc*, inquit, *Reges intelligite, erudimini qui iudicatis terram, seruite Domino in timore, & exultate ei cum tremore: Apprehendite disciplinam, nequando irascatur Dominus, & pereatis de viâ iustâ.* Intelligite, vos pari cum cæteris esse conditione, naturâ mortales, necessitate & lege fati mox morituros. Erudimini, nam etiamsi terræ sitis Iudices, etiamsi ius ex æquo & bono dicatis, etiamsi viam iustam tenere videamini: nisi tamen disciplinam non terrenā: sed cælestem apprehenderitis; nisi Domino cum timore seruieritis; nisi trementes laudes eius decantaueritis, & nomen sanctissimum, Maiestatem illam omni maiestate maiorem, exaltaueritis; ex hac ipsâ viâ, quæ vobis iusta videtur, ita decidetis, vt vos periisse serò quidem, sed seriò, sitis dolituri. Cæteræ virtutes, (inquit Valerius Maximus) admirationis tãtummodò multùm, pietas verò etiam amoris meretur plurimùm. Ad hanc Serenissimum Regem nostrum, non factũ, sed natum vidimus; hanc ex ipsis mater-

maternis traxit visceribus, hanc suxit ex vberibus. Meritò S. Gregorius, vel ipse potiùs Spiritus Sanctus, dum stupendum illud inuictæ patientiæ exemplar, Iobum, in terrâ Hus, quæ erat erroribus impijs infecta, natum refert, id illius laudi & præconio adscribit; quod vir pius, inter impios conuersatus, pietatis tramitem non deseruerit: esse enim bonum inter malos, plus est, quàm si inter optimos optimus appareres. Non obfuit SIGISMVNDO, imò profuit, nasci in Regno Hæretico, & eo Patre qui ad suum arbitrium religionis causam reuocabat: blandimentis, quæ iuuenilem animum facilè commouerẽt vrgebat Pater, sibi gratum fore, si filius suæ sententiæ, vel opinioni potiùs erroneæ, accederet; sed & minæ, & ipsa penè vis admota, stabile pectus loco mouere non potuerunt, seu vera seu ficta Senatûs Suetici denunciatio, *cariturum Regno, nisi nouæ religioni nomen daret*, id extorsit, vt ceruicem potiùs se daturum, quàm religionem Catholicam deserturum profiteretur. Hæc admodum iuuenis, inter Hæreticos Magistros, ac eorum & Patris imperio obnoxius, iam Matre sanctissimâ fœminâ orbatus, illius tamen monitorum memor, dixit fecitq; prudenter, constanter, religiosè. Tantis initijs totus deinceps vitæ decursus, optimè respondit. Ita semper vixit SIGISMVNDVS, vt eius pietatem Summi Ecclesiæ Præsides laudarent, Reges Christiani admirarentur, Ciues amarent, hostes pertimescerẽt: ipse inter maxima positus pericula, eâ vbiq; tutus parata vitæ discrimina inauditâ felicitate euitârit, superâritque.

Dum

Dum Christi religio, dum Ecclesia Catholica, dum sincera Euangelicæ veritatis professio durabit; quæ tamen omnia ad supremum totius vniuersi exitum duratura, Christus ipse spopondit: extabunt in Polonia & Lithuania, nobilissima monumenta SIGISMVNDI Regis, pietatis, magnificentiæ, liberalitatis, Templa Basilico opere structa. Aræ, Altaria, Diuorum Statuæ, auro & argento fusæ, testabūtur SIGISMVNDVM Regem, neq; erga Deum pietate, nec erga Sanctos Dei veneratione, cuiquam etiam maximorum & sanctissimorum Regum concedere voluisse. Loquetur & sponte agnoscet Polonia, quæ illo Regnum auspicante magnam Senatûs partem, vt inferiorum Ordinum homines silentio prætereã, diuersis infectã hæresibus vidit, se propè vniuersam cum amplissimis Prouincijs suis, ad veteris Orthodoxæ & Catholicæ Romanæ religionis normam, paternâ & piâ tanti Regis curâ, traductam. Neq; ille ad id efficiendum vllâ vi opus habuit: sola ipsius pietas, sola erga Deum religio, erga Sedem Apostolicam obseruantia, mentis puritas, corporis castitas, vnumquemq; commouere poterat, ad obseruandū, magniq; æstimandum, tantum Principem, eiusque præstantissimas virtutes æmulandas: itaque pij regiminis dulcedine, adeò mox cunctorum hominum animos pellexit, vt ad sui exemplum penè totam composuerit Poloniam. Multa hac de re dici possent, multa adferri, quæ fortasse Catholicis viris grata essent; aduersariorum verò aures minùs iucundo sono ferirent: sed ille, qui dum vixit, pietatis suæ actus

actus Deo soli notos esse voluit, ne nunc quidem, vt in publicum proferantur velle admittere credēdus est. Ad alia igitur transeamus: videamus vt cæteræ Regiæ virtutes, semper quidem pietati coniunctæ, & in eâ fundatæ, in illo enituerint. Iustitia inprimis, quam omnium virtutū Reginam meritò viri Sapientes existimârunt. Agesilaus quidem Rex, cùm ab eo quæreretur, vtra virtus esset præstantior: Fortitudo an Iustitia? Grauiter respondit: Fortitudinis nullum esse vsum, nisi adsit Iustitia: quod si omnes essent iusti, fortitudini locum non superfuturum. Quàm latè ea virtus pateat, & ad omnes publicas priuatasque actiones sese diffundat, nemini obscurum esse arbitror: hæc honores dignis; hæc præmia meritis; hæc coronas immortalis gloriæ, largitur fortibus; hæc bella definit; hæc pacem moderatur; hæc Principem intra præscriptos regiminis cancellos, hæc subditos in officio, socios in fide cōtinet; hæc sontes punit, innocentes absoluit, excindit latrocinia, regna conseruat, Principes & Reges cælo inserit. Romanos, olim rerum Dominos, nihil magis nobilitauit quàm iustitia: eam autem non Ciuibus tantùm, amicis & socijs, sed hostibus quoq; suis semper seruandam esse censuerunt; eâ domi forisq;, pacis belliq; tempore, constanter eminere cōtenderunt. Mirari sanè licet tanti virtutem in illâ Vrbe æstimatam, vt ei latere non liceret, ab aratro & ligone euocabantur viri fortes: ijs summa imperia, ijs Dictaturæ deferebantur; amplissimi & clarissimi victoribus, triumphi decernebantur. Veteranis & e-

nis & emeritis militibus, ea quæ ad senectutem cum honore traducendã necessaria erant, publico sumptu abundè suppeditabantur: ijs qui in acie, pro patriâ vitã profudissent, honores, laudes, Statuæ, monumenta æterna deferebantur, ponebantur, consecrabantur. Ac vt omnibus constaret, nonnisi per virtutem honores haberi posse; honori ac virtuti tẽplum dicârunt, interiecto tantũ diuisum pariete, ita vt in Honoris templum, nullum esset ostium, nullus nisi per virtutis templum, in illud aditus: virtus enim causa honoris est, honor effectus virtutis: illa meritum, hic præmium: illa radix, hic fructuosissimæ radicis fructus: sine virtute, nullus verus solidus ac diuturnus honos esse potest; & qui honore priuat virtutem, is homines priuat virtute, vt Cato dicere solebat. Quid ego hoc loco de SIGISMVNDI Regis iustissimi iustitia dicam? Percurramnè omnes eius Imperij annos, & tempora? Non me eò demittam, vt cuncta rimer & peruestigem. Vos pleriq; testes estis, illum nunquam in mandandis Magistratibus, in decernendis honoribus, ita à scopo & suæ intentionis & Reipubl: dignitatis aberrâsse, vt eum hunc vel illum promouisse, vix vnquam pœniteret: magno & acri iudicio expendens & merita & onera, non facilè explicabat, quid decreturus, quẽ muneri publico admoturus esset: ita plerisq; cunctantior visus, & qui interdum desideria ambientium, longâ expectatione, suspensa torqueret. Vix tamen accidit, vt præter communem opinionem, quenquam vel dignitate ornaret, vel præmio afficeret. Sciebat enim

nim optimè, quantum publicæ salutis & suæ dignitatis interesset, dignos Magistratibus præficere. *Est malum* (inquit Spiritus S.) *quod vidi sub Sole, quasi per errorem gradiens, à facie Principis: positum stultum in dignitate sublimi, & diuites sedere deorsum.* Antiochus Syriæ Rex, Medicum consilij sui præsidem fecerat. Ludouicus XI. Gallorum Rex, sutori suo Fetialis ac Internuncij; Tonsori Legati; Medico Magni Cancellarij partes detulerat: ea res ita commouerat Galliæ Nobilitatem, vt parum abfuerit, quin Rex Regno excideret. Nihil tale vnquã admisit noster SIGISMVNDVS, ab omni eiusmodi sorde alienus, fauebat quidem virtuti, fauebat industriæ, & vt olim Hannibal: *Qui hostem feriet, ille mihi Carthaginensis erit:* sic optimũ & dignissimũ Ciuẽ eũ existimabat, qui & in Sago, & in Togâ, vtilẽ Patriæ nauaret operam. Altera illa pars iustitię, quæ lites discernit; quæ noxios punit; quę publicâ quietem tuetur; quæ Ciues inter se mutua connectit charitate & cõcordia: quæ bella indicit; quæ fœdera sancit: maiori quidem ex parte non est, nec fuit in potestate Regum nostrorum. Sic prisca instituta Maiorum, sic leges voluerunt, ne Rex priuato arbitrio arma sumeret: ne inconsultis Ordinibus noua fœdera feriret: ne in Ciuis Poloni caput, existimationem, & bona, absolutâ potestate quidquam decernẽdi ius haberet. Quæ res fortassis ad frenandam libidinem Regum facta, in SIGISMVNDO certè locum non habuit, cuius mite Imperium ac legibus libertatibusq; Regni accommodatum, extra suspicionem fuit, vel maioris authoritatis, vel liberioris potestatis vsurpandæ. Ille quidem, quantum ea res ad cen-

Eccles: 10. *Polyb: lib: 3.* *Bodinus lib: 6.*

ad censuram eius pertinuit, quantum conando effi-
cere potuit, & in proprijs Iudicijs, quæ Regiæ Iuris-
dictionis esse dicuntur, nunquam à tramite Iustitiæ
se dimoueri passus est; & vt ij qui Regio nomine Ius
dicunt, quàm optimi iustissimiq; , ac iuris cæteris pe-
ritiores legerentur, omni studio elaborauit. Dicā
id quod sentio, bona venia aliorum dictum tamē sit,
interfui & præfui Iudicijs Supremis, & in Aula Re-
giâ, cùm Vicecancellarij munus obirem, & in ijs Tri-
bunalibus in quibus ex Equestri Ordine lecti Iudices
ius dicunt: hæc quidē non possum nisi laudare pro-
bareq; ; vtpotè, quæ veram Ideā repræsentant, sin-
ceræ & non contaminatæ libertatis, neque amplius
latus existimationis meæ, quod ab inuidiâ temerè
petatur, patefaciam, nisi vt hoc fatear, Regia Iudicia
& in Comitijs Regni, & in Aulica, vt vocant Iurisdi-
ctione, quæ Fisci, ac Ciuitatum Iuri Magdeburgensi
subiectarum, causis continetur, casta, pura, & inte-
gra esse. Ita voluit SIGISMVNDVS REX, iustitiæ a-
mantissimus & studiosissimus, ita ad recti Iudicij
normam sese accommodauerunt ij, quos ille lateri
suo assidere, quos summæ rei præesse, quibus existi-
mationis suæ summam committere voluit. Sed
quid ille iniustitiæ admitteret, qui priuatas suas actio-
nes ad Iustitiæ, æquitatisq; regulam semper compo-
nebat: qui simulatione & inani ostentatione compa-
rere, indignum sua existimatione putauit: qui sem-
Hieron: Epist: ad Cal. per id egit, vt qualis haberi vellet talis esset. Nescio,
(inquit Sanctus Hieronymus) quomodo turpiora
Eccl: c. 22. sunt vitia, cùm virtutum specie colorantur. *Si dissi-*
mulaue-

mulauerit, delinquit dupliciter; ait Spiritus Sanctus. Si-
mulata enim æquitas, teste S. Augustino, non est æ-
quitas, sed duplex iniquitas; quia iniquitas etiam est
simulatio. Sinceræ, & ad regulam virtutis Regis
nostri examinatæ actiones, cæterorum qui tū cùm
maximè fallunt, id agunt, vt viri boni esse videantur
simulationes, damnant & sceleris Hipocritici con-
uincunt. Hic candor, & non fictæ mentis sinceri-
tas, præclarissimas quasq; Regis nostri actiones, he-
roicos ac diuinos pro Republica conatus, secundo
semper euentu prosperabat: & quamuis primis eius
initijs, parum propitium fortuna vultum ostendere
solita fuerit, vix tamen vnquam aliquid maius ag-
gresso, felix defuit successus. Admirationem sum-
mam excitabat, in animis gentium, & magnorum
Principum, cōstanter semper culta, à SIGISMVNDO
fides, quā non modo Ciuibus, sed hostibus suis sem-
per religiosè seruauit: pacta & promissa rescindere,
fidem datam immutare; semel alicui destinatum ho-
norem, vel beneficium ad alterum transferre; æquè
insolitum illi fuit ac iurisiurandi Sacramentum irri-
tare. Audiebat Isocratem prudenter Regem Ni-
coclem admonentem: Omni studio contende, vt
tuis verbis maior sit fides, quàm aliorum iuramētis.
Animo reuoluebat Sacram Dei ipsius vocē apud Za-
chariam vatem: *Vnusquisq; malum contra amicum suum ne* Zach: 8.
*cogitetis in cordibus vestris, & iuramentum mendacij ne diliga-
tis; omnia enim hæc sunt, quæ odi, dicit Dominus.* Memine-
rat quàm acerbas, iustas tamē pœnas subierit Domus
& Familia Regia Saulis, ob violatum ab eo datū po-
B 3 pulis

pulis Gabaonitarum, per Iosue Ducem Hebræorũ, iusiurandum ob ademptum agrum, occupataq; cõtra datam fidem Oppida, ob cædem per Saulem factam, Septem ipsius nepotes Regius sanguis, patibulo publicè affixi, pependerunt; & per summam immanium cruciatuum acerbitatem, non suâ sed Maiorum suorum culpâ contractum scelus, & sacrilegium, expiarunt. Viderint cæteri Principes, ludere iuramentis assueti, quid vel ipsis, vel eorum posteritati immineat, quibus pœnis teneantur, quibus tormentis aliquando tandem, impia expiaturi sunt sacrilegia, etiamsi nunc exultare videantur in scelere; etiamsi perfidiæ suæ palam iactent stratagemata; etiamsi prospero successu ferantur, & per summum nefas occupent aliena Imperia, sanguinem Christianũ atrociter fundant; sacratas Deo Aras, Templa, aditusq; Sacrorum sacrilego incæstent ausu, eaq; omnia impunè se perpetrare glorientur: vna veniet dies, vna hora, vel potiùs minimum labentis tẽporis momentum, cùm hæc omnia inanis gloriolæ & impiæ iactantiæ falsa ornamenta, istis Trasonibus, sanguine Christiano saginatis, triste & supremum adferet exitium. Illinè qui nunquam Christiani nominis hostem in acie viderunt? qui pedem domo, nisi ad infestandas Christianas Prouincias, ad accipienda occupandaq; Regna non extulerunt? qui quotidie impias societates, impia fœdera, cum Turcis, cum Barbaris feriunt, vt eorum rabiem in Christianos accẽdant, suamq; tam turpi subsidio Tyrannidem stabiliant? Illinè, inquam, quidquam veræ laudis, veri decoris

coris sibi, etiamsi integra laudatorum ad adulationẽ compositorum agmina aduocẽt, vsurpabunt? Sed nos ad nostra redeamus, atq; ab Iustitiâ ad Clementiam transitum faciamus. De quâ vt aliquid dicerẽ, cùm multa præclara eius virtutis specimina, quæ in omnibus SIGISMVNDI actionibus enituerint, tum vel maximè vna eiusdẽ Regis vox me impulit. Nam cùm errore quorundam, Regis Imperium fastidientium, ad arma ventum esset, aciesq; eunti Regi, sub nomine eorum qui tum libertatis patronos se ferebant, structa & armata opponeretur: acri, sed breui prælio res confecta fuit, paucis cæsis, reliquis aduersarijs in fugam actis. Suadebant nonnulli è fuga retrahendos eos, qui Principes eius erroris erant: Sed Rex, absit hoc inquit, ne dum paucos noxios consectamur, innocentes multi pereant. Digna sanè vox quam omnes Reges, omnes Principes audirẽt; quæ in pectoribus eorum, qui cæteris præsunt, figeretur. Vox pietatis, vox clementiæ, vox mansuetudinis. Nemo eorum, qui in aduersâ acie steterant, erat, cui non hostilis esset in Regem animus, cuius non parricidij rea mens, qui non primus hastam aut gladium Regio sanguine tingere cuperet: omnes tamen Regio ore, parricidij scelere exoluti, omnes pronũciati innocentes; non quia nocere noluissent, sed quia non potuissent. Certabatur adhuc, & bellum feruebat, fugiebant hostes, mox bellum renouaturi: sed SIGISMVNDVS & iniuriæ, & periculi immemor, memor clementiæ, sisti acies iubet, militem ne Ciuem feriat, ne capita aduersariorũ præcidat, seueris cohibet

cohibet iussis. Commemorare possem multa alia, eodem temporis momento, Regię clementiæ argumenta, eos qui pessimè erant de Rege locuti, qui scriptis eius nomen lacerârũt, qui ante ipsum conflictũ in pectore Regio se defixuros hastas promiserant, captos, & in potestatem Regis redactos, non solùm honestè habitos, verùmetiam statim dimissos; omnium quicunq; in acie ceciderant humata corpora: his qui aut vulnera acceperãt, aut vestibus spoliati erãt, nihil defuit; nã & Medici præstò erant, & Rege authore, milites passim detractis sibi vestimentis, necessitati spoliatorum subueniebant. Dies quidem illa, quâ pugna commissa est, funesta bonis omnibus, tristis admodum ipsi etiam victori SIGISMVNDO esse poterat: sed ad immortalitatis gloriam, ad famã inauditæ clementiæ eidem conciliandam, maximè accommodata. Vicit SIGISMVNDVS, non armis sed clementiâ; remisit iniurias, omnem animi offensam deposuit, cunctos ad gratiæ suæ sinum admisit, duobus non postremæ notæ, qui dissensionis illius Ciuilis, veluti quidam litui erant, non solum erroris veniam dedit, verùmetiam alterum ex ijs, summis excoluit honoribus, alterum si superuixisset, si non vitæ summa breuis spes ipsius præcidisset, non minoribus honoribus, & dignitatibus aucturus, ornaturusque. Tanta quidem huius virtutis laus est, vt Romanæ Eloquẽtiæ Parens meritò dixerit: Homines ad Deos nullâ aliâ re propiùs accedere, quàm salutẽ hominibus dando. Quam multos SIGISMVNDVS REX suâ clementiâ flexit, vt cùm priùs Regijs actionibus & destinatis obsisterent, mox mutato animo, eidem adhæserint, præclarosq; ipsius pro Republ: conatus, studio operâq; suâ adiuuerint. Verecundiam enim (inquit Seneca) facit ipsa clemẽtia regentis. Vtq; frequentia eorum, qui sub curâ & manu Medici salutẽ quærunt, funera Medico dedecori sunt: sic Principi quotidiana odia subditorũ. Sacra quidem Scriptura, Regis thronum clementiâ & misericordiâ roborari: verissimè asserit. Et Seneca errare eum dicit, qui existimat tutum ibi esse Regem, vbi nihil à Rege tutũ est: securitas, securitate mutuâ, paciscenda est. Vnum est, inquit, idemq; inexpugnabile munimẽtum, amor Ciuium. Quid pulchriùs quàm viuere optantibus cũctis, & vota non sub custode, sed palàm nuncupantibus? Optimè Agasides Lacedæmoniorum Rex, cuidã quærenti, quomodo tutò siue satellitibus regnare posset, respondit: Si ita popularibus imperet; vt liberis Pater. Quod si clementia Ciuibus grata est, quid si eadẽ conspiciatur hosti præstita, quantam admirationem in animis hominum excitat? Suiscius qui summam rerum in Moschouiâ tenuit, captus, & ex dignitate personæ vnà cum fratribus honorificè habitus, cùm fato diem extremũ obijsset; vita functus nõ sepulchro, sed Mausoleo à SIGISMVNDO victore, victo hosti magnificè erecto, illatus, & ad perpetuam clementiæ memoriam condecoratus est. Non attingam cæteras virtutes, nõ quod existimem eas Regio decori non conuenire: sed quia ita in omnibus SIGISMVNDI actionibus fulsêre, vt vel inimicorum perstringerent oculos. In maximis quibusq; periculis, in ipso vitæ discrimine, nullus vnquam eum vidit ita commotum, vt serenitatis vultum immu-

immutaret, vt non ab animi præſtāti magnitudine cō-ſilium ſumendum cenſeret. Monitus in prælio Guzouienſi, vt perturbatâ dextrę partis exercitus acie, ad leuā quæ immota ſtabat, ſignū Regium transferret, Ducibus idem ſuadentibus: conſtanter vultu renidens, ne ad vnum quidem palmum terræ, loco quem ceperat ſe mouere voluit. Ad Lincopiam in Sueciâ, arte Caroli circumuentus, & à Suecis deſertus, cum paucis qui fidē ſeruauerant, Regemq́; & Polonos, pro Rege mori paratos, & vitæ diſcrimen, non multitudine hoſtium, ſed virtute ſuâ metiētes, nō deſeruerant, vrgente Carolo, pugnæ copiā fecit, atq; in primâ acie, quę tormentorū ictibus petebatur, ſtetit interritus; multitudineq́; hoſtium & impetū longe maioris exercitûs, virtute ſua ſuſtinuit. Nec illud ſilentio tranſmittere poſſumus, cùm SIGISMVNDVS ſub alterū ex Sueciâ diſceſſum Calmarien: portum peteret, viq́; ventorum nauis, quæ Regē vehebat, in breuia adacta & inuerſa fatiſceret, periculumq́; eſſet, ne compagibus ſolutis mergeretur; cimba vna ſuperfuit, qua Rex ad littus euadere & ſaluti ſuæ conſulere poſſet: quam cùm eſſet conſcenſurus, & aliquot vel timidiores vel audaciores in eâdem ſe demitterent, vnuſq́; ex ijs quibus Regiæ ſalutis cura demandata fuit, ſtrictis armis ab excenſu eos arcere vellet; Deſine, inquit Rex, & vnūquemq́; ſaluti ſuæ, quam quiuis tanti æſtimat, quanti & ego & vos meam æſtimatis, conſulere. Quid memorem alia? Magni quidē momēti negotia ſemel aggreſſus, nūquam deſeruit, metu vel terrore denunciati etiam periculi: ſententiam nunquā mutauit; obſtinatior alijs viſus, ſed virtutes eius expendentibus, fuit ſemper conſtans & inuictus. Quidni talis eſſet?

lis eſſet? qui non ſolum hoſtium, ſed quod præſtantius meritò habetur, ſui ipſius ſemper victor extitit. Legimus, magnos Reges, & ſūmos Imperatores, expugnatis victiſq́; hoſtibus, per ſummū dedecus, libidini & intemperātiæ ſuccubuiſſe. Dauid Rex, niſi adulterio domum alienam polluiſſet, ſine vlla exceptione ipſius Dei ore laudari potuerat. Ad Ticinum, ad Thraſimenum, ad Cannas, Hānibal toties Romanorum victor; Capuanis mollioribus hybernis, concidit. Alexandrum Magnum, poſt deuictum orbem propè vniuerſum, Babylonicæ illecebræ occiderunt. Eandē ob cauſam amiſſa Regna, euerſa Imperia, exciſas Vrbes, nulla ætas fuit quæ nō viderit; nulla natio quæ triſti experimento nō ſenſerit. Sed non ſenſit, regnante SIGISMVNDO, Polonia: purus caſtuſque, & ab omni illecebra inconceſſæ voluptatis alienus, etiam iuuenis vixit: iuuenis inquam ætate & formâ pręſtantiſſimus, natu longè maioribus, puritatis caſtitatiſq́; exēplo, præiuit: virgineus in Regio vultu nitor, in ſermone verecūdia, in omni actione ingenuus pudor, Ciuibus externiſq́; eum admirādum & venerandum exhibebāt. Faciliùs creſcit quàm inchoatur virtus. Summum fuit in SIGISMVNDO prima naſcētis ætatis crepundia caſtitati conſecrâſſe, eo iacto fundamento, cætera creuerunt, & feliciſſimè adhæſerūt: caſto caſtiſſima obtigerunt matrimonia: rara ea proſperitas, & rarò viſa. Pudet paulò ante præteriti temporis; viderūt certè Patres noſtri ab Auguſtâ Domo, duas Reginas huc deductas infeliciter nupſiſſe. Vidimus nos eadē Familiâ ortas, Imperatorij ſanguinis duas Heroides, pias, pudicas, optimas, ſanctiſſimas, quæ non modò dum viuerent, admirationem quandā in animis

nimis nostris excitârunt, sed etiã tantâ relictâ prole, iã vita functæ, suâ fœcũditate, ne ampliùs dicã, vt meliùs sperare in posterũ possimus effecerunt. Optimus Maritus SIGISMVNDVS: optimæ priori Vxori, par successit secunda: eadẽ vtriq; virtus, eadẽ fœcunditas; idẽ erga Maritum amor, eadẽ obseruantia: ex vtrâq; Vxore susceptí Liberi, ita educati formatiq;, vt eodẽ vtero editi videantur. Grandis hæc felicitas, & vix aliquãdo audita, è duobus Matrimonijs natos ita côaluisse, & ad cõmune decus promouendum cõspirâsse; nullum æmulationis, nullum ambitûs, nisi qui Fratri natu maiori ad Regnũ aditũ patefaceret, vestigium. Quatuor Fratres summo & ipsi loco, digni Regis Filij, in frequẽtissimo Ordinum consessu, in publico Electionis Conuentu, Fratris causam egerunt, orârunt, impetrâruntque. Tãtam concordiam, tantumq; ad cõmune bonum cõsensum, vix vnquam vlla vidit ætas. Fateamur necesse est, bono Reipub: natos; nec grauem esse nobis hanc prolem, quæ licet numerosior videatur, quadam tamẽ sinceræ concordiæ vnitate ita côaluit, vt omnes quales olim Geriones in Hispaniâ fuisse non temerè antiquitas finxit, vnâ animâ viuere existimari possint. Horum virtuti quid vnquam arduum aut difficilè esse poterit? His Regna, his amplissima debentur Imperia: illorum patrocinio, illorum tutelæ aliquando orbis vniuersus, partã deuictis Barbaris salutem acceptam feret, & veluti mõstrorum domitoribus, honores æternùm mãsuros decernet. Sed nos paulò altiùs euecti vela cõtrahamus, & ad nostrũ redeamus SIGISMVNDVM, quẽ diuinitùs Reipubl: nostræ datum, si quis & conditionem illorum temporum, & Interregni, quod Diui Stephani Regis

Regis mortem subsecutum est, turbulentissimũ statũ, animo diligentiùs expẽderit, facilè agnoscet. Vt cætera silentio prætereã, in ipsis Electionis noui Regis Comitijs, binæ acies infestæ sibi; altera viribus ferocior, & externo milite ad opprimendã patriã conducto armata; altera causâ melior, in cãpo steterunt: summũ periculum erat, ne orbata tutore & Rege Patria, Ciuilibus armis discerperetur: aliquoties instructis exercitibus, iã iam congressuros, secreta quædam fati vis, à mutuo exitio coërcuit. Candidati Regni vacantis, ex præcipuis Orbis Christiani familijs comparebant; crescebat in dies ambitus, ingentes commoditates & vtilitates, ijs qui Regnum sibi deferri petebant promittẽtibus; plerisq; etiam, heu dedecus patriæ! quã spe, quã præmijs allectis, operã suam ad perniciem patriæ externis Principibus pollicentibus. Leuiori manu SIGISMVNDI causa primò agebatur; & Legati eius, nã ita Pater mandauerat, materna potiùs iura repetebãt, Electionis prærogatiuã cæteris cedere, aut saltẽ non multũ obniti videbãtur: nullo fructu, & nulla propè spe felicioris successûs, cõsilia tractabantur: vis & arma in Comitio valebant; homines pacis & concordiæ cupidi, prodire in publicum, vel nõ poterant, vel nõ audebant. Nõ deerant quidem nõnulli, qui in SIGISMVNDVM propẽderent: Regina Anna eius Matertera, non obscurè illi suffragabatur: Domûs Iagellonicæ propè vltimus surculus, Diui SIGISMVNDI Primi nepos, Regis AVGVSTI Sorore natus, in ore omnium erat. Sed reputantibus alijs, quantum ille opis & auxilij, contra potentissimos cõpetitores, quos bello & armis qualecunq; ius suum vrsuros apparebat, esset allaturus; metus quidem obuersabatur oculis, ne si iuue-

iuuenē, adhuc nullis maioribus fultū viribus, Regē dicerent, aduerſariorū potentiæ ſuccumberent. Magnus ille Ioannis Zamoiſcij, Magni Cancellarij, & Exercituū Regni Supremi ducis animus, & mens tantæ molis capax, rebus fluctuātibus ac penè perditis remediū attulit. Nāq; is ſuis, quas in vſum Reipubl: parauerat, aduerſariorūq; viribus ac copijs expēſis animaduertit, mi nimâ popularitatis & communis fauoris acceſſione, ijs qui externis freti auxilijs minabātur, vim intentabant, ſe ſi nō ſuperiorē, certè parē futurū; eorūq; audaciā & temeritatē facilè repulſurū; inito cū Staniſlao Karnkouio Archiep: Gneſnen: Regni Primate, cū quo cęteri Epiſcopi, vno aut altero excepto, idē ſentiebāt, & cæteris Senatoribus, quibus temerarij aduerſariorū auſus diſplicebant, conſilio; ex omniū ſententia ab Archiep: Gneſnenſi, quē inter præſidia ſua, ne vi armatâ ab inſtituto prohiberetur, receperat, more inſtitutoq; Maiorū, SIGISMVNDVM REGEM renunciandū curat. Audito SIGISMVNDI nomine, noua quædā lux affulgere viſa; pauere aduerſarij; aſſurgere animis ij, qui bonarū partium erāt; vniuerſa expers factionū Nobilitas, ſuffragiū huic vni deferre. Videres nuper inſeſſos milite cāpos, vexillis pacis & trāquillioris ſpei impleri; omnes nomē SIGISMVNDI occinere, omnes eius auſpicijs inſigniri. Itū eſt Cracouiā, & hæc Vrbs in quâ Reges Poloniæ auſpicatò Imperia ordiri ſolent, iuſtis munita præſidijs. Videres etiā nūc Zamoſci, fatereris profectò, id quod ſæpiùs teſtatus es, te in omnibus concertationibus, in omnibus prælijs SIGISMVNDI REGIS fortunâ fretū, pro Patriâ caput tuum omnibus obieciſſe periculis. Nondū illum videras, cùm Germanicas legiones Cracouiæ immi-

imminentes cecidiſti, reliquos in fugam egiſti, Vrbem Regiam obſidione ſoluiſti, SIGISMVNDO deinde Cracouiam ingreſſo, & feliciter coronato, tu iterum cum exercitu profectus, Archiducem Maximilianum, Imperatoris Romanorum Filium, Imperatoris Fratrem, in finibus Sileſiæ vires reparantem, & iam præter Germanos & Polonos, Hiſpanicis ac Hungaricis copijs auctum, ſupremumq; exitium Patriæ minitantē, ad Byczynam aſſecutus, acri quidem & difficili, ſed felici tamen commiſſo prælio, viciſti, debellâſti. Archiducem ipſum, cum præcipuis quibuſq;, magni nominis viris, deditionę in SIGISMVNDI poteſtatem redegiſti. Longum eſſet recenſere omnia: per occaſionem attingam nonnulla. Quantæ molis erat eo tempore Regnum Poloniæ capeſſere, quæ domi foriſq; imminebant pericula, animus ipſe meminiſſe horret. Vniuerſum Regnum in diuerſas ſciſſum factiones, iuuenili (nam SIGISMVNDVS cùm REX legeretur vigeſimum primum ætatis annum agebat) conſilio reſtaurari, & tam diſſentientes voluntates Ciuium ad concordiam reduci poſſe, quis crederet? Iuuenis, vt dixi, erat SIGISMVNDVS, mores & inſtituta noſtra nōdum nouerat; multorum conſilijs, dum ſibi quiſq; ſtudet, diſtrahebatur: ſed inerat animo illius plus quàm humana prudentia, Rege Magno digna modeſtia, virginei pudoris decor, religio, pietas, Deo inprimis, tum & hominibus amabilem illum reddebant, omnibus eius actionibus, felices ac proſperos conciliabant ſucceſſus. Itaq; intra vnius anni decurſum, & cum Sereniſſimâ Domo Auſtriacâ, cū ſummâ Regis & Regni dignitate

tate trāſactum, dimiſſoq; Archiduce Maximiliano, pax conſtituta, amicitia etiã perpetuò duratura ſancita, & ijs qui ad Auſtriacos fauorem in Electione flexerant, venia erroris, Regis clementia, ac publico Comitiorum Regni decreto, data. Sic concordiâ, ſine quâ Regna eſſe & ſtare non poſſunt, ſtabilito firmatoq; Imperio, eam de ſe excitauit SIGISMVNDVS opinionẽ, vt ipſis initijs feliciſſimos Regiminis ſponderet ſucceſſus. Fruſtra minis, & bellico apparatu, terrere eum voluerat Turcarum Imperator Amurates III. Nam per Tartaros bellum orſus, mox expertus eſt, non cedere animo SIGISMVNDVM, ſed paratum eſſe, vel in ipſius hoſtis ditionibus, quærere hoſtem. Ceſſauit illa procella, & cæteri vicini ad pacis ſtudia animos flexerunt; pactæ cum Moſcho induciæ; firmata cum Turca pax: Suecia deniq; morte Ioannis Regis Patris iure ipſo naturæ & ſucceſſionis beneficio acceſſerat Imperio SIGISMVNDI: ritè inſtitutoq; maiorum Regni illius paterni & hæreditarij habenas capeſſiuerat, iuſiurandum à Suecis ſeruãdæ fidei acceperat, pari Sacramento ſe eiſdem obſtrinxerat. Felix erat Suecia tali Rege, tali pace: ſed ambitio & Regni cupiditas corrupit omnia. Carolus, Regis Patruus, per eius abſentiam, primò leui manu attrectare cæpit clauum Regni: mox totum ad ſe traxit Imperium, per ſummam impietatem abdicato Nepote. Hinc bella in Liuoniâ, quam Carolus inuaſerat, orta; & per aliquot annos ſatis à noſtris feliciter geſta. Fugatus aliquoties Carolus; in Kircholmẽſibus verò campis, virtute Caroli Chodkieuicij, Supremi pro Magno Ducatu Lithuaniæ copia-

copiarum Ducis, ita cæſus vt penè vniuerſo amiſſo exercitu, vix ipſe fugã euaſerit. Sed nihil acerbius SIGISMVNDO erat, quàm ſtrictos in ſua viſcera vertere mucrones; gentem in quâ & ex quâ natus eſt, alieno errore à ſe abductã, bello perſequi: itaq; quãtum potuit, quantumq; illi licuit, à ſupremâ vi abſtinuit. Hinc aduerſæ partis creuit audacia, & Carolus malè partum Regnum, filio ſuo Guſtauo, olim pœnas violati familiæ ſuæ domeſtici fœderis daturo, iniquè poſſidendum reliquit. Cætera vt ſucceſſerint, vt in Liuoniâ, vt in Pruſſiâ, & quo euẽtu bellatum fuerit, res tanquam nuper geſta, hæret in recenti omniũ memoriâ: & Guſtauum cladis aliquoties acceptæ, biſq; ictu ſclopeti propè lethalibus vulneribus cruentati ſui corporis, putodum viueret nõ fuiſſe oblitum. Inuitus hæc commemoro, gratiora illa, & magis pleno prædicãda ore, quæ SIGISMVNDVS in vindicãdo iure Regni, ac interceptis ab hoſte Moſcho Prouincijs repetendis, ſummâ cum laude feliciter geſſit. Gens feritate barbara, religione ſuperſtitioſa, fide ambigua, nec magis telis quàm ſuo cælo, ſuo ſidere armata, quæſitum Maiorum noſtrorum ſanguine Reipublicæ patrimonium, fraude & proditione interceptum inuaſerat. Non annos, ſed ſecula acceptæ immanis iniuriæ numerabamus; penitùs iam ea macula inſederat in animis noſtris: nec immeritò exiſtimabamur bellicę laudis & decoris poſſeſſione, ceſſiſſe hoſtibus. Diui Stephani præclaros quidem & proſperos conatus, mors inopina interuerterat. SIGISMVNDVM ne ſtatim à ſuſcepto

Regno bellum aliquod ordiretur, quorundam nimium pacis amantium consilia arcuerant: quanquam & ille eo semper esset animo, vt existimaret Regiũ esse, nec prouocare bella, nec timere. Extincto per summum scelus tanti Imperij vnico reliquo hærede Demetrio, summam rei ad se traxerat Hodunus, homo in Moschouia non magno loco natus. Fraus diu latere non potuit, extitit vltor ficti nominis Demetrius, ad cuius famam Hodunus scelere vecors, nefaria innoxii pueri cæde pollutus, excidit Imperio. Nec impostoris diuturnum Regnum esse potuit, quamuis vt id stabiliret, quorundam Polonorum auxilijs niteretur. Pepigerat dum in Polonia esset Marinæ Georgij Mniszek, Palatini Sendomirien: Filiæ nuptias, statimq; rerum in Moschouia potitus, publico Procerum, vt gentis mos est, consensu, expediuerat in Poloniã Legatos, qui & à Rege & à Patre sponsam dari peterent, eamq; in Moschouiam honorificè deducerent, Regem ipsum, & plerosq; Proceres, sponsæ cõsanguineos, ad nuptias inuitauerat. Rex per Legatos officio functus; reliqui eo profecti, magis ad nuptias, quàm ad bellum: neq; enim aliqua fraudis subesse poterat suspicio, publicâ fide, publico vniuersæ eius gentis adsensu interpositâ. Vt rem in pauca contraham, in ipsis nuptialibus sacris, Mosci authore Suiscio conspiratione factâ, tumultuq; excitato, illum ipsum Demetrium suo arbitratu strangulant. Dicant sanè ij iure à se factum, Tyrannum impostoremq; sublatum. Sed quid innoxii meruerant hospites, in quos immani

sæuitum

sæuitum est cæde? Legati Regij, iure gentium sacri, cur arctâ & infami circumdati custodiâ? Erat ea iusta belli causa, & vltor poscebatur, qui & atrocissimæ vindex esset iniuriæ, & iniquè ac nefariè à Moschis vsurpata iura repeteret. Sed ne quid temerè aut inconsultò fieret, missi qui iniuriam nomini Polono factam; qui Legatos violatos quererentur; qui deniq; res & homines interceptos clarè repeterent. Hi quoq; sine honore habiti, & serò admodũ dimissi: itaq; quod iustis rationibus obtineri non potuit, bello & armis repetere visum. Arx Smolenscen: nostri olim iuris, obsidione cincta, immissus in remotiores Moschouiæ Prouincias miles, cæsi hostiles exercitus, deditione in potestatem redactus Suiscius, Regia ipsa Moschouiæ Vrbs, milite Polono insessa. Tu VLADISLAE PRINCEPS, omnium eius gentis consensu Rex & Imperator lectus dictusque, in tuã fidẽ tota videbatur venisse Moschouia, Smolenscum deniq; captum: tam magni momenti, & tã præclaræ res biennio confectæ, & totus triumphatus Septẽtrio. Cur deinceps versa retrò fortuna fuerit, fidesq; parum fidæ gentis nutauerit, magis silere libet, quàm vulnera Reipublicæ parum gratâ manu attrectare. Manet tamen, manebitq; semper inclyta memoria clarissimarum SIGISMVNDI REGIS victoriarum, quibus & ius Regni asseruit & inolitam opinionem, quasi eius gentis potentia nobis formidabilis esse posset, penitùs ex animis omnium exemit. Quid ego alia bella & prælia commemorem? coërcitam Nisouij militis sæpiùs licentiã: octies aut

ampli-

amplius fusos fugatosq; excussâ quam raptim egerant prædâ, Tartaros: Michaelē Transyluaniæ Moldauiæq; Principem, multarum gentium victorem, qui Turcicæ etiam potentiæ imminere, & formidādus esse videbatur, victum, & Moldauiâ exactum: Aaronem Valachiâ pulsum: Domui Mohilanæ, in Valachiâ & Moldauiâ armis ius assertum? Hactenus quidem vis Turcarum ita illibata steterat, vt posteaquam illi arma & Imperium in Europam transtulissent, in omnibus ijs prælijs, quibus ipsi eorum Ottomanicâ stirpe orti Imperatores præfuerūt, semper victores euaserint. Sigismundus Imperator, idemq; Hungariæ & Bohemiæ Rex, coniunctis cum Ioanne Duce Burgundiæ viribus, primus arma Turcica, maiori quàm vllus vnquam exercitu, ad Nicopolim irritare ausus, tam tristi pugnauit euentu, vt & Burgundus in potestatem barbari hostis venerit, & Imperator vniuerso amisso exercitu, vix piscatoriâ exceptus scaphâ, ignoratus quis esset, solis latebris tutus, turpi fugâ euaserit. VLADISLAVS IAGELLONIDES noster, & Hungariæ Rex, ingentis animi iuuenis, prospero quidem aliquoties successu bella Turcica tractauit: sed postremò Amurati Turcarum Imperatori ad Varnam congressus, etiamsi initio pugnæ barbarorum agmina cecidisset fugâsetque, ipseq; cum delecto Polonorum robore, in primâ acie versaretur, ac ipsum Amuratem voce & manu posceret, & iam acinacem in eum stringeret, concursu prætoriani militis oppressus, iam penè victor, & in ipsâ victoriâ Regium effudit spiritū. So-

limanus

limanus in campis Mohacensibus, Ludouico Rege Hungariæ cæso, septies circiter fortunam belli cum potentissima Domo Austriacâ, quæ statim à morte Ludouici, possessionem Regni Hungariæ adire contendit, experiri voluit: sed nec Buda intercepta, nec Vienna obsidione cincta, nec deleti aliquoties Germanorum exercitus, elicere potuerunt Potentissimos Germaniæ & Hungariæ Reges, qui viuēte Solimano vixerunt, vt in campum & aciem descenderent, vt pugnæ copiam facerent. Nostra memoria Archidux Maximilianus, Rudolphi Imperatoris, Fratris sui auspicijs, & trium Exercituum, Germanici, Hungarici, & Transylualnici, virtute ac robore fretus, cum Mahumeto III. qui paulò ante Agriensem Arcem, hactenus inexpugnabilem creditam, vi expugnauerat & ceperat, ad Cherestessum signa conferre ausus, iam vicisse videbatur, nisi Tartarorum audaciâ circumuenti Christiani milites, cùm se & à tergo & à fronte peti, cædiq; viderent, solutis ordinibus, loco moti, hosti victoriam concessissent. Scilicet non erat in fatis, vt gloriam victi aut coërciti Turcarum Imperatoris quisquam alius delibaret: integra & solida SIGISMVNDO REGI Poloniæ seruabatur. Tu quoq; VLADISLAE PRINCEPS arcano Dei decreto destinabaris, vt in partem huius gloriæ & fortunæ venires. Nunquam certè maiori vi vniuersa barbaries cōspirauerat in perniciem rei Christianæ. Iuuenis admodum Princeps, & odio fidei Christianæ, & immensâ gloriæ cupiditate incensus præcipiti ambitione ferebatur, in eamque venerat opini-

opinionem, vt primo impetu ſe nomē Polonorum deleturum arbitraretur. Somniabat deinceps alia Regna, alia Imperia, & Poloniâ armis in ſuam redactâ poteſtatem, nullos Europæ angulos, nullos receſſus ſibi non peruios, nullam Vrbem, nullam Arcem, nullum munimentum ſuis viribus non ceſſurū rebatur. Eâ impotentis & ferocis animi audaciâ elatus, ad Europæi militis quem ex omnibus Prouincijs & præſidijs euocauerat, experta maiorum ſuorum bellis robora, Aſiaticos, Africanoſq; exercitus adſciuerat: quadringenta equitum peditumque millia numerabantur. Aderat Tartarorum Imperator, centum viginti millibus comitatus, & ad longè latèq; ſpargendam vaſtitatem, incendia & cædes miſcendas, inſtructus paratuſque. Tres integros annos ad parandum bellum aula Turcica impenderat: nulla alia tanto temporis ſpacio Purpuratos Oſmanicos magis cura torſerat, niſi vt quiſq; paratiſſimus compareret: tantâ armorum copiâ, is belli apparatus, tot maiora ad quatiendos muros, tot minora ad campeſtrem ſtragem edendam ænea tormenta, in exercitu erant, vt ſi quis ea recenſere vellet, fidem eorum qui hæc non viderunt exceſſurus putaretur. Tantæ moli impendentis ferociſſimi belli quid opponeret SIGISMVNDVS, aut quam opem implorarct, quem in ſocietatem periculi adſciſceret? Æſtimantibus certè eius temporis Reipubl: Chriſtianæ ſtatum, ingens quidem ſupremi exitij diſcrimen apparebat: ſpes verò proſperioris ſucceſſus nulla affulgebat. Summus Pontifex opis non multum, Preces & Vota

& Vota, ſub quorum patrocinio tuto conſtitit, ſalus noſtra libenter deferebat. Ferdinandus Imperator domeſtico implicatus bello, de ſummâ rei in certamen trahebatur: vniuerſa Domûs Auſtriacæ potentia nutare videbatur. Galliæ Rex, cuius inuicti Maiores militaris gloriæ decus potiſſimū bellis Aſiaticis nomini Gallico, & poſteritati ſuæ parauerant: nihil bella aut pericula Turcica ad ſe pertinere aiebat. Hiſpanum res Auſtriacæ Domus in Germaniâ minus ſecundæ diſtrahebant. Archidux Auſtriæ Albertus, pro Rege Hiſpaniæ in Belgio ſummâ cum poteſtate Gubernator, in ipſo vitæ exitu, quantum Reipubl: Chriſtianæ cuperet, quantopere communi periculo commoueretur, luculentâ animi teſtificatione declarabat, & ſe ea omnia quæ in ſua eſſent manu facturum oſtendebat. Reliquorum Principum Catholicorum fauor in aperto, ſubſidia in obſcuro, vel nulla, apparebant. Ex ijs qui de religione Chriſtianâ, aliter quàm Orthodoxa & vniuerſalis Eccleſia Romana docet, ſentiunt; ſolus Sereniſſ: Iacobus Magnus Britaniæ Rex, vidit periclitāte Poloniâ vniuerſam Rempubl: Chriſtianam in ſummū venire periculum; ſolus ad ferendam opem, ſtudiū operamq; ſuam detulit: ſolus peditum lectiſſimorū cohortes, in ſuo Regno conſcriptas, & ſuo ſtipendio auctoratas mari expediuit; & veniſſet ea manus ſatis oportunè, niſi in portibus Danicis fuiſſet retenta. Reliqui omnes eius ſectæ Principes, gauiſuri etiam interitu noſtro credebantur. Guſtauus certè Suecorum Rex, non aliter ac ſi crudeliſſimi Turcarū Tyrāni iuratus ſatelles, ac Mahumeticæ impietatis promotor

motor esset, tum vel maximè nos oppugnabat, nobisq; perniciem & seruitutem à ceruicibus Christianorum arcentibus & amolientibus: ille per eam occasionem Rigam, totius Liuoniæ Ciuitatem primariam, & portu nobilem, expugnabat; Liuoniam iuris nostri Prouinciam, cæde & incendijs vastabat. Nihil dico quo in statu tum res nostræ essent, accepta superiori anno in Valachiâ clades, alter è Ducibus captus, cæsus alter, veterani militis flos & robur vno prælio concidisse videbatur. Quis non attonitus stuperet, SIGISMVNDVM REGEM, solâ Diuini auxilij fiduciâ fretum, neq; tantis quæ imminebant periculis, vel motum, vel territum, sed maiora quàm quisquam suspicari posset ausum, Heroici animi magnitudine, hostibus perniciem, Patriæ salutem, sibi immortale decus, peperisse. Summâ celeritate scripti paratiq; exercitus, non ij quidem à quibus victoria sperari posset, sed qui potentissimi hostis ferociâ morarentur: & ille Bizantio profectus, adeò celeri cursu difficillima Thraciæ itinera superauit, vt lõgè citiùs, quàm sperari potuerat, traiecto Istro, in ipsâ constiterit Valachiâ; mox viribus cum Tartaro cõiũctis, pari celeritate ad fines Poloniæ properauerit. Sed iam Chodkieuicius, cui summa rei commissa fuit, iam Stanislaus Lubomirscius, Polonicarum copiarum ductor, ambo magni viri, ambo bellicis facinoribus illustres, fines quibus Valachia à Poloniâ diuiditur, transgressi, in hostico ad Chocimum, audaci sed felici consilio Castra posuerant. Tu quoque SERENISSIME REX, paulò post Paternorũ tuorũq; quibus

quibus te superni fauores circumdabant, auspiciorũ felicitatẽ Castris, eo à Patre missus, intuleras, omnium in te oculos conuerteras, animos fessis, & de euentu sollicitis addideras, hosti qui te venisse statim sensit, metum incusseras. Interea dum Pater maiori vi bellum molitur, totiusq; Regni robore excito, vniuersam in aciem ducit Poloniam: res Tuo ductu, Tuâ felicitate præclarè gesta; infestatæ diurnis nocturnisq; incursionibus Turcicæ stationes, sæpius hostis iusta acie fusus, sæpissimè ab oppugnatione Castrorum, cum ingenti clade reiectus, cùm semper deteriori conditione suos intra munitiones reciperet, postquam SIGISMVNDVM propè iam adesse intellexit, spem quam capiendæ expugnandæque, & in suam potestatem redigendæ Poloniæ conceperat, deposuit. Videbat supra sexaginta millia suorum militum, qui cæteris audentiores fortioresque putabantur, ferro cæsa; longè maiorem numerum belli & temporis incõmodis absumptum; iumẽta omnia corrupta; stratos hominum equorumq; cadaueribus campos: Deniq; venire SIGISMVNDVM, felicissimũ magnorum bellorum confectorem, se victum fassus, irritosq; suos conatus, quod nulli vnquam Turcarum Imperatori accidit, deplorans: conditiones quibus bellum finiretur, accepit; prior Castra mouit, vt nostris signa victricia & arma tenentibus, tergo abeuntis, & impedimenta deserentis hostis, gloriosè illudere licuerit. Sint, vt fortasse non desunt, qui partæ eo bello gloriæ detrahant; qui virtuti SIGISMVNDI REGIS obmussitent; prodeant, & aliquem vnum

vnum Christianum Principem, vel Imperatorem proferant; qui Turcicas vires tam audacter fregerit; qui ab aditu Regni ferocem Tyrannum tã feliciter arcuerit; qui ne vnico quidem terræ palmo, eum qui semper, vel integra Regna, vel munitissimas Arces, expugnare & intercipere solitus fuit, ditionum suarum potiri permiserit; qui hostem vincere assuetum, vinci posse tam prospero successu docuerit; qui deniq; tot barbarorum millibus deletis Turcarum, victoris titulũ magis verè vsurpare possit. Dixi paulò ante, hoc decus SIGISMVNDI REGIS, & nemini alteri commune esse & fore: dico iterum eandem deuicti Orientis laudis hæreditatẽ inclyto eius sanguini deberi, ad cuius nomen vniuersa horret barbaries, quibusdam, iisq; non obscuris, coniecturis sibi inde exitium imminere prospiciens. Sed quid agimus? obliti videmur præsentium, rimari futura? Reuocat nos ad se SIGISMVNDVS REX, tristi quidem & lugubri funeris sui pompâ, pares animorum affectus meritò à nobis exigens; cæterum morte felici, & bonis omnibus exoptando exitu mentes nostras exhilarans. Nam vt nullus vnquam hostis vidit SIGISMVNDVM, dum vixit, vel periculo pauentem, vel supplicem; ita & ipsa supremi fati necessitas, promptum paratumque eum reperit ad parendum Diuinæ voluntati. Iam penè corporis vires omnes conciderant, iam inualescente vi morbi hebetati sensus ægrè sua munia obibant; viuidæ tamen mentis, vigor idem erat; sermo nullus nisi cum Deo, aut de Deo; vultus securæ & innoxiæ mentis testis; tota corpo-

corporis honestissima cõpositio, nullo mortis metu eum terreri, nullis dolorum acerbitatibus vinci & frangi, testabatur. Sic cessit è vitâ, vt ij qui ab exilio redeunt in Patriam, lætus hilarisque. Semper quidem, dum vixit, toto animi conatu contendit, vt in hũc supremi exitùs casum paratus esset: cæterùm cùm eum imminere sentiret, nullos alios vel libentiùs vidit, vel faciliùs admisit, quàm eos quibus cum vitæ & salutis suæ rationes cõferre solebat: has quoque moriens ita acuratè expendit, vt si Christianæ modestiæ immemor foret, liberè dicere potuisset, quod olim Titus Vespasiani filius, se nullius sceleris conscium cedere è vitâ. Nos certè id de eo credere conuenit: namque Christiano ritu, vt S. Ambrosius scribit, decedentibus, optima voluntas & desideriũ sufficit. Habet gratiam Valentinianus, vel nos dicamus SIGISMVNDVS, quã desiderauit; habet quod poposcit; certè quia poposcit accepit. Nullius itaque errati, quod non lachrymis eluisset, cuius veniã à conditore suo nõ poposcisset, SIGISMVNDVS sibi conscius, cessit vitâ. Prosequamur illum iisdem votis, quibus S. Ambrosius Valentinianum suum, si quid Orationes nostræ valebunt SIGISMVNDE, nulla dies silentio te præteribit: nulla inhonoratum te nostra transibit Oratio: nulla nox non donatum te aliquâ precum nostrarum contextione transcurret: omnibus te oblationibus frequentabimus; si non meminerimus tui, obliuioni detur dextera nostra; adhæreat lingua faucibus nostris, si non præposuerimus te in principio lætitiæ nostræ. Hos arbitror

Ambr: in obitu Valen-tiniani.

De obitu Valentin:

esse omnium vestrum sensus, idem cunctos tacitis vouere suspirijs. De me quid dicam? Angit me priuatus meus dolor: esse desijt is, quo viuente viuere cæpi; quo authore, id quidquid in me dignitatis est, consecutus sum. Patere sanctissime REX, vt exem-
Ambr: de obitu Theod. plo magni Ambrosij, cum Theodosio suo iam vitâ functo sermonem miscentis, ijsdem verbis nobis vti liceat. Diliximus virum misericordem, humilem imperio, corde puro & pectore mansueto præditum. Dileximus virum, non sibi sed Reipublicæ natum Catholicæ, Religionis decus, Patriæ nostræ ornamentum, nullo vnquam periculo magnoperè commotum in ipso vitæ exitu mortis victorem. Dileximus virum, qui cùm iam corpore solueretur, magis de statu Ecclesiarum, quàm de suis periculis angeretur. Aderant præsentes Liberi, digna tanto Rege Proles, genus alto à sanguine Cæsarum, Regum: & quidquid in toto Christiano orbe summæ dignitatis splēdore fulget, quidquid illustres Familias sublimioribus titulis decorat ac nobilitat; horum inquam sanguine Vos Serenissimi PRINCIPES progeniti, adfuistis morienti Patri: omnium Vestrûm lachrymis compositus est; nihil quod illi deesset, nouissimâ in luce desiderauêre oculi eius. Semper quidem ille pia & paterna dabat documenta Vobis rectè viuendi: sed tam præclaro vitæ exitu, quid aliud egit, quidue in votis habuit, nisi vt sui, virtutumq; suarum memoriam pectoribus vestris insereret; vt quibus vitæ mortalis author esset, eosdem pareret Christo, immortalitati consecraret, cœlo insereret.

Non est

Non est quod externa exempla multum requiratis: Sacræ illæ Maiestates, Parentes vestri, Vobis ad capessendam Regiarum virtutum viam, ad parandum summum decus ductores sunt, eruntq; optimi: non aberrabitis, si eorum vestigijs insistere volueritis, & porrò velle debetis. Id à vobis SIGISMVNDVS, ANNA, & CONSTANTIA, REX, & REGINÆ, iam cœlo receptæ mentes, & nunquam perituri Regni Reges & Hæredes, Patris deposcunt iure, quorum ipsa nomina quid aliud designant, nisi pietatem, religionem, sincerum Dei cultū, Ecclesiæ Catholicæ & Sacerdotalis ordinis patrocinium, Sedis Apostolicæ venerationem, Ciuium amorem, pauperum solatium, castitatem, pudicitiam, temperantiam, animi magnitudinem, iustitiam, & cunctarum virtutum complementum. Quod illi fuerunt, vt vos quoq; sitis, omni conatu eniti & contendere debetis, vt idem decus, eadem post sera fata vos maneat gloria. Tu inprimis Serenissime REX VLADISLAE, quem & ætatis, & dignitatis prærogatiua, cæteris altiùs extulit, quem Orbis Christianus Regio decoratum honore suspicit ac veneratur: non solùm promptè ibis per vestigia Patris tui, verùmetiam eadem tecum ortos familiâ, & faustis nutritos sub penetralibus; hos inquam, quos & naturæ lex, & magni Patris voluntas, & Reipubl: quæ se suosq; tibi vni addicit, tuam reuereri & comiter colere Maiestatem suadet, exēplo tuo duces ad culmen veri decoris. Tibi vni hoc onus ferendum est; in te Domus hæc Regia inclinata recumbit; id & Sacrati Parentum manes, & Res-

 publica

publica à te flagitat; id deniq; fraternus poſcit amor. Felix ſanè & beata te Rege Polonia Lithuaniaque. Ad prima tua auſpicia, & vt primū Vota omnium in Te vnum flecti cæperunt, quanta rerum conuerſio? quanta ſpes affulſit melioris æui? Pax publica priuataq; longo ab interuallo reuiruit; auræ peſtiferæ lues extincta; priſca agrorum fertilitas rediȷt. Nihil dico, quanto ſtudio ad Te REGEM dicēdum omnes Ordines incubuerint, vt nemo qui non te poſceret, in te ſpem Patriæ non reponeret, fuerit: vt magni viri priuata odia, priuatas lites, mox in perniciem multorum erupturas, tuo iudicio permittere non renuerint; & tu prudens felixq; arbiter, vno eodemq; temporis momento, multum inter ſe diſcordes & diſſentientes, ita conciliabas vt deinceps ſtabili & ſincerâ amicitiâ redintegratâ, priuata odia ad amorē Reipublicæ transferrent. Præclara hæc ſunt initia orientis Imperij tui, cuius nullum fortius eſt ſtabilimentum Ciuium amore: in cuius poſſeſſionem ita illaberis, vt nemo ſit qui te in dies non magis diligat, & non plus ſe tibi, ob præſtantia tua in Rempubl: merita debere libens volenſq; profiteatur. Sed Tuæ virtutes aliud tempus, aliam poſcunt occaſionem, magis diſertâ oratione & facundiori prædicandæ ore. Nunc ego dicendi finem facturus, non aberraturum me puto, ſi verbis Diui Ambroſij SIGISMVNDVM REGEM Magno Theodoſio, vel parem, vel certè ſi rectâ lance virtutes vtriuſq; examinentur ſuperiorē, terræ iam mandandum, non ſolùm pio proſequar ſermone, verùmetiam religioſis deſiderijs & votis, ſupre-

ſupremum ſanctæ illius animæ officium impendam. Conteritur cor meum, quia ereptus eſt vir, qualem vix poſſumus inuenire: ſed tamen tu ſolus Domine inuocandus es; tu rogandus, vt eum in filijs repræſentes; tu Domine, cuſtodiens etiam paruulos, in hac humilitate ſaluos facito ſperantes in te. Da requiem perfectam ſeruo tuo SIGISMVNDO, requiem illam, quam præparaſti Sanctis tuis: illò conuertatur anima eius vnde deſcendit, vbi mortis aculeum ſentire non poſſit; vbi cognoſcat mortem hanc, non naturæ finem eſſe ſed culpæ: quod enim mortuus eſt, peccato mortuus eſt, vt iam peccato locus eſſe non poſſit. Proſequamur eum vſque ad regionem viuorum, nec deſeramus, donec fletu & precibus inducamus eum, quo ſua illum vocant merita, in montem Domini ſanctum, vbi perennis vita, vbi corruptellæ nulla contagio, nullus gemitus, nullus dolor, nulla conſortia mortuorum, vera religio viuentiū, vbi mortale hoc induat immortalitatem, corruptibile hoc incorruptibilitatem.

Ambr: de obitu Theodoſii.

DIXI.

Hift Polon
b, opra